

**Berlin Humboldt Üniversitesi İslam Teolojisi Enstitüsü ve
Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü
Proje İşbirliği**

Proje Başlığı:

“Mesnevi Çocuk Projesi: Mesnevi’den Seçme Hikayelerle Ahlak Eğitimi Projesi”

Berlin Humboldt Üniversitesi Proje Ekibi

Prof. Dr. Tuba Işık

Dr. Rasool Akbari

İlknur Bahadır, M.A., M.A. Doktora Öğr.

Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Proje Ekibi

Dr. H. Dilek Güldütuna

Prof. Dr. Emine Yeniterzi

Dr. Cangüzel Güner Zülfikar

Doç. Dr. Melike T. Bağlı Doktora Öğr.

Işıl Sarraf Ozan Yüksek Lisans Öğr.

Özlem İçen Altinkum Yüksek Lisans Öğr.

Giriş

İslami Din Eğitimi (IDE), farklı sosyopolitik kültürlere ve fraksiyonlara göre büyük ölçüde değişen fikir ve politikalarla halen yoğun bir tartışma konusudur (Berglund, 2018). Özellikle 11 Eylül ve 2010'ların göç dalgasının ardından ve dış akımların yanı sıra geleneksel mezhepler ve paydaşlar arasındaki iç güçler ve dinamiklerden kaynaklanan artan talep ve teşvikler karşısında, Müslümanlar dini bir pedagojiyi (yeniden) formüle etmeye çalışmışlardır. Din eğitimi, sadece İslami gelenek açısından otantik değildir ve mevcut mezhep çeşitliliği gerçeğini içermekle kalmaz, aynı zamanda küresel ve yerel toplumların artan gereksinimlerine de cevap verir. “Farklı bir İslam'ın gerçekliği için manevi, felsefi ve teolojik yeterlilikler sağlayan bir eğitim konsepti formüle etmek belirleyici bir öneme sahiptir.” (Ulfat, 2018).

Çocuklar için din eğitimi söz konusu olduğunda sorun daha da acil hale geliyor (Şahin, 2018), çağdaş toplumda genç Müslümanların değişen eğitim ihtiyaçlarına etkili bir yanıt olarak, gelişimini kolaylaştırabilecek kalıcı “adanmışlık maneviyatı” ile “İslam'ın eleştirel/yansıtıcı eğitim mirasının” tanıtılmasının önemli olduğunu öne sürüyor. Uygun İslami okuryazarlık, daha derin inanç ve gelenek anlayışları ve dünyayla daha yaratıcı ilişkiler için oldukça kritik bir öneme sahip. Görünüşe göre bu, mevcut İslami pedagojilerde dönüştürücü bir paradigma değişikliğini gerektirmeli; sadece dogmatik ve kutsal değerleri değil, aynı zamanda en azından eşit derecede önemli ahlaki ve manevi erdemleri de içerecek şekilde İslam kültür tarihindeki klasik terbiye, edep ve te'dib kavramlarını yeniden keşfetmek ise bu değişikliğin önemli bir parçası olabilir (Işık, 2021). Dini pedagojinin bu şekilde formüle edilmesi, kendi topluluklarının bugününde ve geleceğinde, kendi anavatanlarında veya diasporik ortamlarda etkili üyeler olarak Müslüman çocuklar arasında daha fazla ilerde kendi dini kimlikleri üzerine daha çok kafa yoran ve eleştirel boyutu ihmal etmeyen dindarlık tarzlarını ortaya çıkarabilir.

Konu

İslam'ın kapsamlı ahlaki ve manevi kültüründen gelen unsurların çağdaş dönüştürücü pedagojilere dahil edilmesi söz konusu olduğunda, Müslüman bir şair, hukukçu, âlim, ilahiyatçı, Sufi ve ârif olarak Hz. Mevlana'nın mirası henüz titiz bir şekilde ele alınmamıştır. Mesnevi Çocuk Projesi kapsamında, çocuklara verilen din eğitimi söz konusu olduğunda, potansiyel bir doğrudan bilgi, yeterlilik ve beceri kaynağı olarak Mesnevi'deki hikayelerin mercek altına alınması hedeflenmiştir.

Peki neden kaynak olarak Mesnevi tercih edilmelidir? Mevcut proje, İslami eğitimde dini pedagoji için diğer tüm önemli ve geleneksel kaynakların yanı sıra, özellikle Mevlana'nın Mesnevi'sinde tasarladığı literatürde yansıtıldığı şekliyle İslam'ın derunî ve entelektüel mirasının, Müslüman çocukları erdem, inanç ve gelenek konusunda eğitmek için istisnai bir araç olarak uygulanabileceğini önermektedir. Söz konusu pedagojik potansiyel, Mesnevi'nin hem “biçiminden” hem de “içeriğinden” kaynaklanmaktadır.

Yaygın olarak “Farsça Kuran” (Mojaddedi, 2004) olarak bilinen didaktik tarzda altı şiir kitabından oluşan “Beyitler”, İslami Sufi öğretilerinin “kolayca erişilebilir ve kolayca ezberlenebilir” (Chittick, 1983) bir temsilini oluşturur. Fıkralar, masallar ve fabllar koleksiyonundaki edebi zevk ve üslup çocuklar tarafından büyük ölçüde sevilecektir. Aynı zamanda bunların önemli ölçüde

Kur'an, Hadis ve çeşitli halk kaynaklarından türetilen ve bunlara dayanan tasavvufî ve teolojik içerikleri dikkate değerdir. Bu itibarla, Mesnevi'nin IDE için biçim ve anlam bakımından oldukça uygun bir referans kaynağı olduğunu düşünüyoruz.

Çocuk pedagojileri için ayrılmaz bir kaynak olarak Mesnevi'ye yapılan çağrı, erken çocukluk ile hikaye ve din eğitiminin kilit alanları arasında önemli örtüşme alanları gösteren en son sistematik nicel literatür incelemesiyle desteklenebilir (Huth, 2021). Bu incelemeye göre, anlatılar “çocukları erken çocukluk yaş grubu için pedagojik açıdan uygun bir şekilde din eğitimine etkili bir şekilde dahil etmek ve bağlamak” için kullanılabilir. Ayrıca, böyle bir kombinasyonun inanç gelişimi, kutsal metin okuryazarlığı, empati ve farklı dünya görüşlerine bağlılık konularında faydaları gözlemlenmiştir.

Kapsam

Mevcut kapsamlı literatürden ilham alan (örn. Schweitzer, 2006) bu proje, Müslüman çocuklar için din eğitimi paradigmasında böyle bir değişimin pratik olarak çocuklar için, *çocuklara* ve *çocuklarla* birlikte bir teoloji üçlemesini içereceğini önermektedir. Bu bağlamda çocuklar için teoloji, geleneksel olarak din eğitimi çalışmaları ile gelişim psikolojisi gibi komşu alanların kavramsal kesişiminde ele alınırken, çocuklarla ilgili bir teolojinin teknik olarak din ve etik, edebiyat, sanat, medya, iletişim ve maneviyat arasındaki karşılıklı ilişki alanlarında somutlaştırılacağını savunuyoruz. Bu anlamda, önerilen araştırmanın, pratik/ uygulamalı teoloji için bir proje olduğu söylenebilir.

Mevcut projede yer alan ve proje tarafından teşvik edilen eylemler iki şekilde düşünülebilir: (1) Akademik ve (2) Pratik. İlk olarak, akademik meyveler, yalnızca olağan bilimsel yayınlar yoluyla değil, aynı zamanda Berlin Humboldt Üniversitesi İslami Din Eğitimi ve Uygulamalı İlahiyat kürsüsü gözetiminde ve desteğinde düzenlenecek tematik dersler, öğretiler, konferanslar, webinarlar ve seminerler aracılığıyla da elde edilecektir. İkinci olarak, toplum için pratik çıkarımlar iki yolla elde edilebilir: İlki, Müslüman çocukların din eğitimi programlarında eğitimcilere hitap eden atölye çalışmalarının planlanmasıdır. Bu kısım Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü ile işbirliği halinde gerçekleştirilecektir. Bunun yanı sıra Mesnevi'nin belirlenen hikayelerinden uyarlanabilen ders kitaplarının, dijital ve multimedya

materyallerinin ve dini pedagojide sanatsal üretimlerin fiili olarak incelenmesi, tasarlanması ve yayınlanması projenin kapsamını oluşturmaktadır.

Hem akademik hem de pratik düzeydeki eylemler, çocuklar için Müslüman pedagojilerinde erdem gelişimini kolaylaştırdıkları için Mesnevi anlatılarının şiirsel-estetik özelliklerine odaklanma eğilimindedir. Muhtemelen, bu amaç ve metodoloji, proje düzenleyicileri, geliştiriciler ve katılımcılar (araştırmacılar ve eğitimciler ve ayrıca alandaki öğrenciler) arasındaki diyalojik etkileşimleri (Skidmore ve Murakami, 2016) gerektirir. Bu diyalojik model aynı zamanda İslami pedagojinin gerçek ortamlarına da uygulanabilir olacaktır, çünkü proje Müslüman çocukları hazırlanmış bilginin pasif alıcıları olarak ele almaz, bunun yerine kendilerine sunulan Mesnevi anlatılarından teolojik kavramları (yeniden) üretme konusunda özdüşünsel katılımlarını gerektirir. Bu, çocuklar, yetişkinler (eğitimciler ve ebeveynler) ve diğer çocuklar arasında inanç ve gelenek konularında diyalojik ve hermenötik alışverişi içeren bir teolojinin çocuklarla pratik olarak canlandırılması olacaktır; ve potansiyel olarak bağlı gruplarda ve bireylerde erdemin geliştirilmesine yol açması hedeflenmektedir.

Yöntem

Mesnevi'ye, özellikle şiirsel-estetik özellikleri ve yararları aracılığıyla erdemin geliştirilmesini teşvik eden İslami inanç ve geleneğin temel öğretilerinden kaynaklanan manevi anlatıların bir repertuarı olarak yaklaşıyoruz. İslami manevi hikmetin klasik mirasını yeniden üretme ve onu Müslüman çocuklar için çağdaş din eğitimi bağlamında erdemin uygulanabilir kılma girişimi, esasen çok disiplinli, akademik ve pratik bir çabadır. Bu nedenle, mevcut projenin analitik perspektifi edebiyat çalışmaları, sanat, pedagoji, gelişim psikolojisi, mistisizm, felsefe, etik ve praxis teolojisindeki teorilerden yararlanmaktadır.

Bu bağlamda, belge ve içerik analizinin (Mesnevi metni ve yorumlarının), katılımcı gözleminin (Mesnevi öğretilerini ve okumalarını teşvik etmek için IDE'nin birden fazla resmi ve gayri resmi alanında) ve atölye çalışması şeklinde uygulanacak yapılandırılmış görüşmelerin metodolojik üçleme şeklinde tasarlanmıştır. Hem bu projenin araştırma boyutunu hem de Mesnevi'nin çocukların din eğitimi için Müslüman pedagojilerine pratik uyarlamalarını takip etmesi için araştırmacılar istihdam edilecektir.

Bibliografi

Berglund, J. (2018). *European perspectives on Islamic education and public schooling*. Equinox Publishing.

Chittick, W. C. (1983). *The Sufi path of love: The spiritual teachings of Rumi*. SUNY Press.

Huth, K., Brown, R., & Usher, W. (2021). The use of story to teach religious education in the early years of primary school: a systematic review of the literature. *Journal of Religious Education*, 1-20.

Mojaddedi, J. (2004). Introduction. Rumi, Jalal al-Din. *The Masnavi, Book One*. Oxford University Press.

Isik, T, Self-Cultivation as the Main Objective of Islamic Religious Education: The Idea of an Ethical Turn in Islamic Education in Germany. In: Ahmet Alibašić (ed.), *Rethinking Islamic Education in Europe*, Sarajevo 2021, 189-201.

Schweitzer, F. (2006). Children as theologians: God-talk with children, developmental psychology and inter-religious education. In Bates, D., Durka, G., & Schweitzer, F. (Eds.), *Education, religion and society: Essays in honour of John M. Hull*. Routledge, 195-206.

Skidmore, D., & Murakami, K. (Eds.). (2016). *Dialogic pedagogy: The importance of dialogue in teaching and learning*. Bristol: Multilingual Matters.

Sahin, A. (2018). Critical issues in Islamic education studies: Rethinking Islamic and Western liberal secular values of education. *Religions*, 9(11), 335.

Ulfat, F. (2018). Current State of Research on Islamic Religious Education in Germany. In Schweitzer, F., & Boschki, R. (Eds.). *Researching Religious Education: Classroom Processes and Outcomes*. Münster: Waxmann.

Muhtemel Finansman Kaynakları

1. TÜBİTAK

2. Kerim Foundation

3. John Templeton Foundation

<https://www.templeton.org/funding-areas/character-virtue-development>

4. DAAD

<https://www.daad.de/en/the-daad/what-we-do/sustainable-development/>

5. Alexander von Humboldt Foundation

<https://www.humboldt-foundation.de/en/>

6. Horizon Europe

https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en opportunities/funding-

7. Marie Skłodowska-Curie Actions

<https://marie-sklodowska-curie-actions.ec.europa.eu/>

8. Max Planck Society

<https://www.mpg.de/jobboard>

9. Gerda Henkel Stiftung

<https://www.gerda-henkel-stiftung.de/en/>